

RAAP BELGIË – RAPPORT 890

EINDVERSLAG

Archeologisch onderzoek tijdens de stadskernvernieuwing
te Torhout
DEEL V – Resultaten
Werkput 6

[EINDVERSLAG]

opgraving- 2021H35

[COLOFON]

[TITEL] Archeologisch onderzoek tijdens de stadskernvernieuwing te Torhout
Eindverslag – Deel V – Resultaten (WP6)
Opgraving – 2021H350

[VERSIE] 30/09/2025

[AUTEUR(S)] N. Vanholme, G. Thomas

[KAARTVERVAARDIGING] S. Barbaix

RAAP België BV
Begoniastraat 13
9810 Eke
Telefoon 09/311 56 20
E-mail: raap@raap.be
Website: www.raap.be

© RAAP België BV, 2025

RAAP België aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

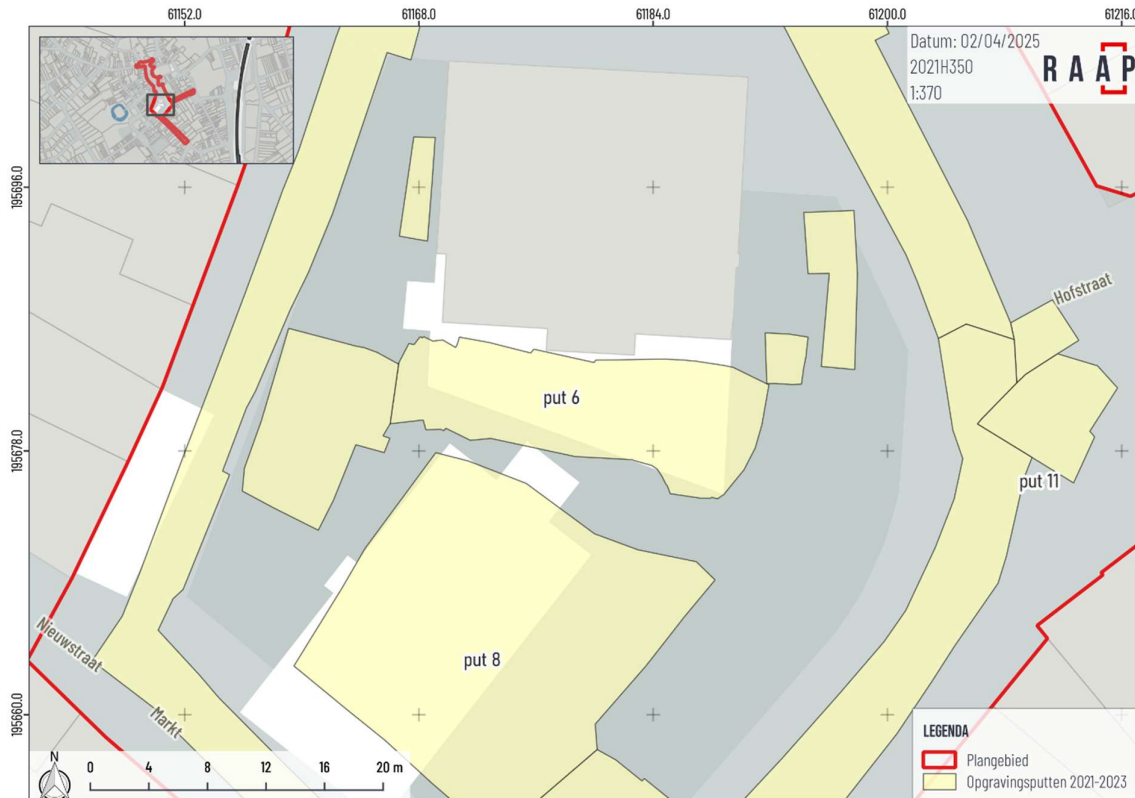
INHOUDSOPGAVE

Inhoudsopgave	2
1 Algemene gegevens.....	3
1.1 Locatie	3
1.2 Aard van verstoring	3
1.3 Geregistreerde vlakken met oppervlakte en diepte	3
1.4 Algemene informatie.....	4
1.5 Nieuwe vraagstelling na uitwerken van archeologierapport.....	4
2 Beschrijving van de sporen.....	6
2.1 Middeleeuwse lagen	6
2.1.1 Beschrijving	6
2.1.2 Vondsten.....	9
2.1.3 Interpretatie.....	11
2.2 14 ^{de} -eeuws kruisvormig gebouwtje in gele baksteen.....	11
2.2.1 Beschrijving	11
2.2.2 Vondsten.....	13
2.2.3 Stalen	14
2.2.4 Interpretatie.....	15
2.3 Ander muurwerk in gele baksteen	16
2.4 Overige kuilen en lagen.....	17
2.5 Baksteenstructuren uit de nieuwe / nieuwste tijd.....	18
2.5.1 Westelijke kelder.....	19
2.5.2 De oostelijke kelder	21
2.5.3 Waterput	21
2.5.4 Vergaarputten	23
2.5.5 Interpretatie.....	25
2.6 Mysterieuze palen	25
3 Algemene Interpretatie	27
4 Bibliografie.....	28

1 ALGEMENE GEGEVENS

1.1 LOCATIE

Deze werkput is aangelegd op de markt, ten zuiden van het Vrijetijds huis.

Figuur 1. Detailplan met de locatie van werkput 6, geprojecteerd op de GRB (Bron: AGIV, 2025).

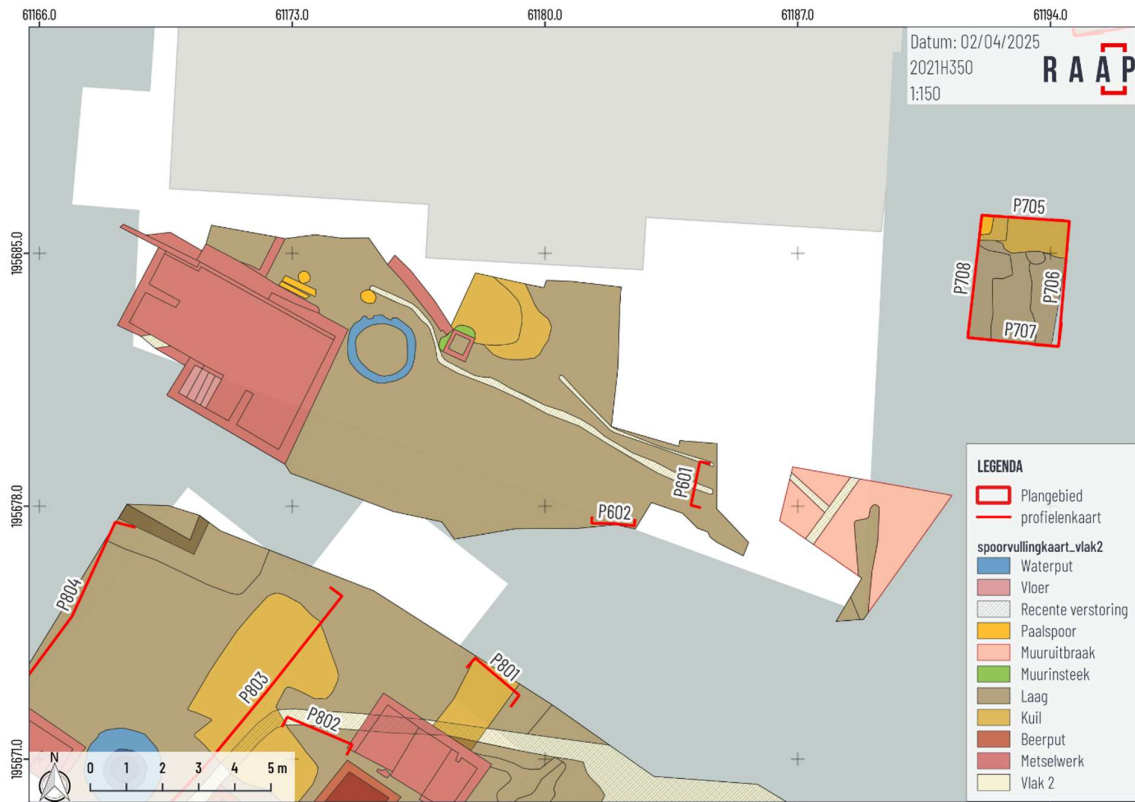
1.2 AARD VAN VERSTORING

Aanleiding van het onderzoek was een nieuwe terrasconstructie die er zou worden geplaatst. De bodemingreep was maximaal 70cm (ca. 20,8m TAW). Het huidige loopniveau bevond zich op 21,5 m TAW.

1.3 GEREГИСТРЕЕDE VLAKKEN MET OPPERVLAKTE EN DIEPTE

Na de aanleg van een eerste vlak werd duidelijk dat er enkele oude opgevulde kelders (zowel in het noordwesten als in het zuidoosten) aanwezig waren. Gezien de beperkte verstoringdiepte die er bij de xerkzaamheden zou plaatsvinden, werden de kelders niet volledig uitgehaald en geregistreerd? Tussen de twee zones met kelders werden echter wel verschillende vlakken aangelegd om zicht te krijgen op de verschillende sporen.

Daarnaast zijn er ook twee profielen geregistreerd onder de naam 601 en 602.

Figuur 2. WP6- vlak 2, weergave van de verschillende sporen met situering van de verschillende profielen, geprojecteerd op het GRB (Bron: AGIV, 2025).

Tabel 1. De verschillende vlakken, de oppervlaktes en hun dieptes in werkput 6.

vlaknummer	Vlak 1	Vlak 2	Vlak 3	Vlak 4
Opp. in m ²	178,3	98,8	40,9	37,2
Diepte in m TAW	21,05 - 21,30	20,95 - 21,1	20,8 - 21,0	20,8

1.4 ALGEMENE INFORMATIE

Doorheen deze zone liepen enkele leidingen waarvan niet duidelijk was of ze waren afgesloten of niet. De buizen mocht nog niet worden verwijderd en ook het kruisen met zwaar materiaal was uiteraard niet toegestaan. Die leidingen waren bepalend voor het verdiepen van het vlak. Dit diende in verschillende deelzones gebeuren zodat de graafmachine niet over de leidingen heen moest rijden.

In het westen van deze zone liep een gasbuis. De aansleuf was opgevuld met zand en dus duidelijk herkenbaar. Het vervolg van deze gasleiding werd ook in werkputten 7 en 8 waargenomen.

1.5 NIEUWE VRAAGSTELLING NA UITWERKEN VAN ARCHEOLOGIERAPPORT

Op basis van de opmaak van het archeologierapport werden bijkomende vraagstellingen geformuleerd:

- Wat is de functie en datering van het kruisvormig gebouw?
- Wat is de link met de restanten die in werkput 8 zijn aangetroffen?
- Wat is de relatie van de kelders met de gekende bouwhistorische informatie?

Figuur 3. Overzicht van werkput 6, vlak 2, gelegen net achter het Vrijetijds huis. Op de voorgrond een opgevulde kelder. Centraal het kruisvormige gebouwtje waarin veel verbrande leem aanwezig was.

2 BESCHRIJVING VAN DE SPOREN

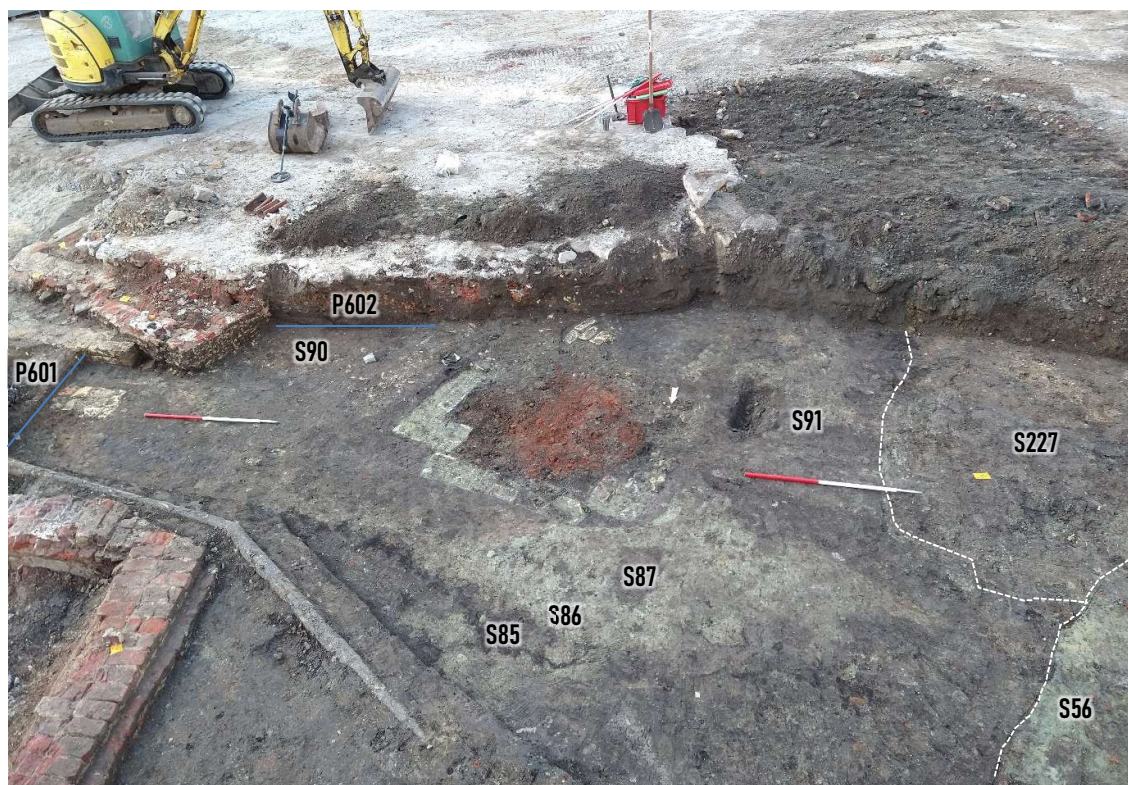
Gezien de beperkte diepte tot waar er werd opgegraven, is het aantal sporen en structuren eerder beperkt. Tot in de 20ste eeuw stond ten zuiden van het Vrijetijds huis een volledig bouwblok. Funderingen, kelders en putten uit deze recente periode hebben oudere sporen sterk verstoord of helemaal vergraven. Waar dit in functie van de interpretatie werd nodig geacht, werden bepaalde sporen door middel van extra coupes en diepere profielen de lagen meer in detail onderzocht. De aangetroffen archeologische sporen en structuren zijn voor de beschrijving in volgende groepen verdeeld:

- Middeleeuwse lagen
- Een Kruisvormig gebouwtje in gele baksteen
- Overige kuilen en lagen
- Bakstenenstructuren in de 19de en 20ste eeuw
- Mysterieuze palen

2.1 MIDDELEEUEWSE LAGEN

2.1.1 Beschrijving

Centraal in de werkput zijn vanaf vlak 3 (ca. 20,90m TAW) donkere lagen geregistreerd (algemeen benoemd als S91). De sterke gelaagdheid ervan was zichtbaar in het vlak, waar deze zich als een kluwen van vlekken uitte (S85, S86, S87, S90). Het onderscheid met jongere lagen en uitgravingen was vaak moeilijk te maken gezien het vaak om dezelfde verzette grond ging. Zo tekende zich in het westen een andere laag af (S227) waarin meer inclusies en vondsten (ca. 14de/15de eeuw) aanwezig waren.

Figuur 4. Zicht naar het zuiden op de sterk gevlekte middeleeuwse lagen (Late 12de– 13de eeuw) in vlak 3. Rechts een jongere uitgraving (S56) en de insteek van een waterput. Centraal een structuur in baksteen.

Figuur 5.WP6-Vlak 3 met aanduiding van de sporen, geprojecteerd op het GRB.

Er zijn doorheen dit pakket twee profielen gezet, evenwel beperkt in lengte en diepte. In profiel 601, gezet ter hoogte van metselwerk in gele baksteen, werden de verschillende lagen geregistreerd (benoemd als S131, S289, S290 en S132). Ze werden doorsneden door een kuil met wat verbrande leem, kalkmortel en gele baksteen (S291/S130). Gezien deze lagen slechts op een zeer beperkte plaats werden onderzocht, kunnen ze moeilijk geïnterpreteerd worden. Ze lopen relatief horizontaal en zijn nauwelijks verstoord door enige bioturbatie. Daaruit kan met de nodige voorzichtigheid worden afgeleid dat deze lagen zich in een binnenruimte bevonden.

Een tweede profiel werd op een plaats gezet waar het archeologisch bodemarchief vanaf het marktniveau van 2021 was bewaard. Het verdiepen gebeurde manueel doorheen de laag S90. De opbouw van het bodemarchief ter hoogte van P601 bestond eerder uit een reeks dikkere pakketten dan laagjes. Onderin werd een grijsbruin homogeen pakket waargenomen (S295). Daarop lag op een gevlekt pakket met brokjes natuurlijke bodem en meer houtskoolbrokjes (S290). Mogelijk is hier sprake van een ophoging. Het pakket werd afgedekt door donkerbruine band (S294). Deze wees op een moment van verhitting. Het wordt afgedekt met een dun gevlekte laag (S293) met daarop een pakket met erg veel verbrande leem (S292). Dergelijke lagen met verbrande leem zijn ook op andere plaatsen op de markt geregistreerd. Ze worden gelinkt met resten van een afgebrand gebouw of constructie in vakwerk. Tijdens het uitgraven werd duidelijk dat S90 geen laag maar een kuil betrof. Dit verklaarde het grote verschil met profiel 601 waar een fijnere gelaagdheid in plaats van grotere pakketten zijn waargenomen.

De donkere lagen werden ook dwars op een klein gebouw in baksteen (S84) verdiept. Opnieuw leverde dit een ander beeld op. Het donkere pakket was gelaagd, maar miste de fijne gelaagdheid zoals in P601. Dikkere pakketten lagen op elkaar. Onderin was een laagje uitgraven gereduceerde natuurlijke bodem aanwezig. Het is op deze laag dat de muren van het gebouwtje rustte (zie onder 2.2).

Figuur 6. P601 vertoonde een reeks horizontale lagen, doorsneden door een kuil met resten van verbrande leem, kalkmortel en gele baksteen. De top van het pakket is vlak 3 (op ca. 20,8m TAW).

Figuur 7. P602 vertoonde een reeks dikkere pakketten met als jongste een concentratie verbrande leem. Deze bevond zich onmiddellijk onder de stabilisélaag in cement van markt (Anno 2021). Centraal is een verhitte laag zichtbaar. (maximale diepte: 20.2m TAW)

Figuur 8. Detail van de donkere lagen zoals ze zijn waargenomen naast het kruisvormig gebouw, overkoepeld benoemd als S91. Onder: aanduiding van de locatie van deze lagen ten opzichte van het kruisvormig gebouwtje.

2.1.2 Vondsten

De vondsten uit deze lagen worden in drie groepen besproken: Deze die tot het algemene spoornummer S91 werden gerekend, deze die tijdens de aanleg van profiel 106 werden aangetroffen en als laatste de vondsten bij de aanleg van P602.

Uit S91 komen volgende vondsten:

- Aardewerk: 154 stukken behorend tot grijs, hoogversierd, vroegrood (vaak met strooiglazuur) en rood aardewerk. De vormen die konden worden herkend zijn kogelpot, kan, vuurklok, en pan. Enkele stukken grijs aardewerk blijken klinkendhard gebakken. Algemeen wordt het pakket in de volle en overgang late middeleeuwen gedateerd.
- Metaal: een naald en een spijker
- Bot: resten van een skelet van een hond. Na onderzoek bleek het een klein exemplaar te gaan met een hoge leeftijd. Dit kon worden afgeleid van de slijtage van de tanden. Het skelet werd vlakbij het kruisvormig gebouwtje gevonden.

Vondsten uit de aanleg van profiel 601:

Uit de lagen S131 en 1312 komen 104 scherven. Voornamelijk grijs aardewerk maar ook hoogversierd en vroegrood. Soorten die werden herkend zijn de kan en kogelpot. Het geheel kan worden gedateerd in het laatste kwart van de 12de eeuw en 13de eeuw. Daarnaast werd ook een stuk glas en een fragmentje bot ingezameld.

Uit de kuil die bovengenoemde lagen doorsneed (S291/S130) komen 26 stukken aardewerk. Opnieuw gaat het om grijs aardewerk (waaronder een stukje fijn grijs), hoogversierd en vroegrood aardewerk. De voorkomende vormen zijn teil, kan en kruik. Het specifieke randtype van de teil kan worden geplaatst in de tweede helft van de 13de eeuw.

Het hoeft niet te verwonderen dat de stratigrafisch jongste spoor ook wat jonger materiaal bevat. Er werden ook fragmenten in gele baksteen in aangetroffen, wat in de oudere lagen niet voorkwam.

Vondsten uit het profiel P602:

De meeste vondsten werden ingezameld onder het spoornummer S90, wat in vlak werd geregistreerd. Het gaat om 55 stukken aardewerk in grijs en vroegrood baksel. Er zijn resten van kogelpot, kan en pan gedetermineerd. Daarnaast werd ook wat kleine stukjes glas en twee stukje dierlijk bot ingezameld.

Uit deze kuil werd eveneens een stuk van een drinkglas ingezameld. Het gaat om een steel en de bodem van het drinkkuipje. Het steeltje is vervaardigd in gedraaid glas (V47).

Figuur 9. Deel van een drinkglas op voet, vermoedelijk uit de overgang 12de-13de eeuw (S90, V47).

Uit de oudste laag S295 werden 13 stukken in grijs aardewerk ingezameld waarvan 11 behoren tot één (of meerdere) kogelpotten. Daarnaast is ook een scherp vroegrood aardewerk gedetermineerd.

Uit laag S293 kwam eveneens een stuk vroegrood aardewerk afkomstig van een pan.

Er is geen opmerkelijk verschil in periode tussen al dit aardewerk. Het dateert voornamelijk uit de late 12de en 13de eeuw.

2.1.3 Interpretatie

De lagen die hier als ‘middeleeuwse lagen’ werden beschreven varieerden sterk. Het ging om dikker pakketten die eerder als ophoging lijken te zijn aangebracht, kuilen en fijnere laagjes die als leefniveau kunnen worden geïnterpreteerd. De datering van al deze sporen is echter gelijkaardig: algemeen dateren ze uit de (tweede helft) 12de – 13de eeuw. Ze zijn de oudste resten die tot op het onderzochte niveau zijn onderzocht. Door de intensieve bebouwing in de 19de en 20ste eeuw zijn ze op de meeste plaatsen sterk vergraven.

2.2 14DE-EEUWS KRUISVORMIG GEBOUWTJE IN GELE BAKSTEEN

2.2.1 Beschrijving

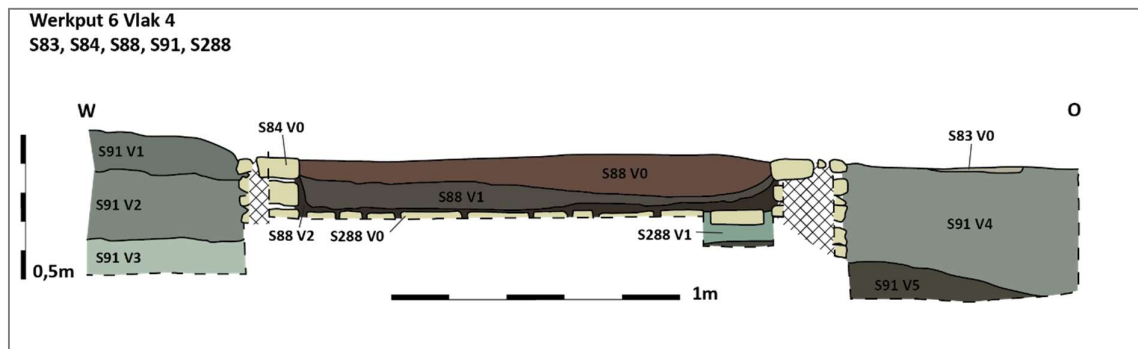
Net achter het vrijetijdshuis werd een kleine structuur in gele baksten (S84) vastgesteld met een NOO-ZWW-oriëntatie. De structuur had een kruisvormige basis en was 2,2 x 1,85m groot. Binnenin werd een bakstenen vloer aangetroffen (S288). Op de vloer bevond zich een laag met een homogene donkerrode vulling en veel brokken verbrande leem. In het zuiden werd een deel van het muurwerk verstoord. Vier bakstenen (S89) lagen er uit de lijn van het overige muurwerk. Het is niet duidelijk of deze zich *in situ* bevonden of niet. De structuur stond op zich en had dezelfde oriëntatie van een ander archeologisch vastgestelde structuren op het marktplein (zie Deel 5, werkput 8). Opmerkelijk is de centrale locatie op het marktplein¹, zowel in de NZ-as als de OW-as. Of dit vroeger ook zo was is moeilijk om aan te tonen.

Het metselwerk was voornamelijk opgebouwd uit gele baksteenbrokken waarbij er zowel volledige als brokken baksteen zijn gebruikt. Er ging voornamelijk gerecupereerde bakstenen, af te leiden uit zowel de brokken als de verschillende afmetingen (22 x 10 x 5cm en 25 x 12,5 x 6/5 cm). Het metselwerk was eerder slordig te noemen. Als mortel werd een zachte zandlemige groene specie gebruikt waarin enkele kalkspikkels in zichtbaar waren. Het metselwerk was maximaal 4 bouwlagen bewaard. De binnenzijde van de muur was in een vrij geordend verband gemetseld, met grotere baksteenbrokken, in tegenstelling tot de buitenkant, die met heel kleine baksteenbrokken werd opgetrokken. Daardoor wordt aangenomen dat gewerkt werd in een funderingssleuf/-put, uitgegraven in de donkere middeleeuwse lagen. De muren hadden een breedte van ca. 20 cm met uitzondering van de zuidoostelijke muur die ca. 30 cm breed was.

Een dwarscoupe op de structuur legde een vloertje deels vrij. Het was gelegd met gelijkaardige bakstenen en bevond zich twee bouwlagen onder de bovenkant van de muur (20,6m TAW). Ook hier werd gerecupereerd materiaal toegepast, waarvan de volledige bakstenen 22 x 11 x 5 cm maten. Net zoals in de fundering werden ook grote baksteenmaten waargenomen. Tussen de voegen van de vloer zat een lichtlemig grijsgroen zand. Dit zand is plaatselijk gewonnen uit plaatselijke tertiaire lagen. De vloer was aangelegd tussen de fundering en stond er dus niet in verband mee. De vloer rustte op een laag homogeen groen tertiair zand van ca. 5 cm dik met schelpresten en onderin baksteenbrokjes. Deze stabilisélaag lag op de middeleeuwse lagen.

Op de vloer lag een laag met veel verbrande leem (S88v0). Hieronder werd, net boven de bakstenen vloer, een vettige lemige zwarte laag vastgesteld met veel brokken houtskool en weinig brokken verbrande leem (S88v1).

¹ Rekening houdend dat het vrijetijdshuis pas in de 18de eeuw werd opgetrokken.

Figuur 10. Doorsnede van het gebouwtje met aanduiding van de spoornummers. (top van S88= 20,8m TAW)

Figuur 11. De structuur S84 werd volledig vrijgelegd, zodat de ligging van de bakstenen duidelijk werd.

Figuur 12. Dwarscoupe op de lagen binnen en buiten structuur S84. De zuidelijke zijde van het gebouwtje (vooraan op de foto), was duidelijk verstoord door later graafwerk.

Figuur 13. Links: Buitenzijde van de westelijke muur (maximale diepte tot ca. 20. 6m TAW). Rechts: Buitenzijde van de oostelijke muur (maximale diepte tot ca. 20. 4m TAW)

2.2.2 Vondsten

In de verbrande vulling van de structuur werd geen dateerbaar vondsten aangetroffen. In de lagen op de vloer waren enkel stukken keramisch bouw materiaal, verbrande leem en een verbrande nagel aanwezig.

In de omliggende laag S91 wordt uitsluitend vol- tot laatmiddeleeuws materiaal gevonden:

- Grijs gedraaid aardewerk: 28 stukken, datering tussen 1100-1299
- (Vlaams) hoogversierd-aardewerk: 5 stukken, datering tussen 1175-1299
- Dierlijk botmateriaal van middelgrote tot grote zoogdieren, voornamelijk hond

In deze laag was kuil S83 gegraven die te dateren valt tussen 1100 en 1550, op basis van niet verder determineerbare scherven grijs gedraaid aardewerk. Een andere laag, S65, dekte S91 af. Dit is het bovenste archeologisch pakket vanaf het maaiveld gezien. Dit pakket bevat aardewerk dat te plaatsen is in de late tot postmiddeleeuwen, ca. 1200-1800. Dit pakket is zo goed als zeker gewoeld waardoor materiaal uit de late en postmiddeleeuwen vermengd zijn geraakt.

Op basis van het vondstmateriaal moet deze structuur dateren uit de volle tot late middeleeuwen, ca. de 12de tot 13de eeuw.

2.2.3 Stalen

De vette laag (S88v1) in de structuur werd 2x bemonsterd in 10L stalen. Aangezien de datering van de structuur niet gekend is kan op basis van een ¹⁴C-datering, op houtskool of organisch materiaal, een *terminus ante quem* bepaald worden voor het gebruik van de structuur. Ook is de functie van het gebouw niet gekend. Macrobotanisch onderzoek kan hier mogelijk antwoord op bieden.

Tabel 2. Lijst van stalen uit de structuur.

staaln ^r	put	vlak	spoor ^{nr}	laagn ^r	inhoud	verzamelwijze	doel
13	6	3	88	1	zaden/vruchten	BULK10	houtsoortbepaling/datering/macro
14	6	3	88	1	zaden/vruchten	BULK10	houtsoortbepaling/datering/macro

Staal 13 werd weerhouden voor in functie van onderzoek van de macroresten, een antracologisch onderzoek, en indien dit mogelijk bleek, ook een ¹⁴C-analyse.

2.2.3.1 Studie van de macroresten

In het macrorestenmonster zijn resten van vijg, broodtarwe en haver gevonden. Alle resten zijn verkoold. Van haver, broodtarwe en rogge is maar één graankorrel gevonden. Ook van vijg is maar één pit gevonden. Van rogge zijn daarentegen wel veel aarspilssegmenten aangetroffen. Deze moeten worden beschouwd als dorsafval. Van ringelwikke, voederwikke en beklierde duizendknoop zijn enkele verkoolden zaden gevonden. Deze zijn zonder twijfel afkomstig uit het dorsafval van rogge. In het macrorestenmonster zijn enkele botfragmenten gevonden.²

2.2.3.2 Antracologisch onderzoek

Van de houtskoolrijke laag is een bulkmonster van 10 liter gezeefd. Dat leverde naast een zak vol fragmenten verbrande leem ook heel wat resten houtskool op van de fractie groter dan 2 mm op. In de verbrande leem zijn takindrukken met diameters van 1,3 en 1,7 cm gezien. Er zijn ca. 100 fragmenten houtskool verzameld voor determinatie.³

Van de onderzochte fragmenten is ruim 80% van stamhout van eik. Al met al is de kwaliteit van de houtskool niet heel goed, mogelijk het gevolg van vochtig, dood hout voorafgaande aan het verkolen. Een kleine 20% van de onderzochte fragmenten zijn van takhout van els. De gemeten diameters variëren tussen 1,7 en 5 cm. De takken waren voor verkolen door schimmel aangetast. In een aantal fragmenten zijn gaten van vraat of doorworteling aangetroffen en er zijn fragmenten waarvan de houtstructuur is vervormd.⁴

² van Haaster *et al.*, 2025, 39.

³ van Haaster *et al.*, 2025, 39-40.

⁴ van Haaster *et al.*, 2025, 40.

Figuur 14. Twee grote stukken verbrande leem met takindrukken. (balkje=1cm). (van Haaster *et al.*, 2025)

2.2.3.3 Interpretatie macroresten en antracologisch onderzoek

Volgens de specialisten botanie is het goed mogelijk dat de houtskool afkomstig is van de constructie van het afgebrande gebouwtje. In dat geval is stamhout van eik voor de constructie gebruikt en zijn takken van els in lichtere constructiedelen toegepast. De takindrukken in de verbrande leem laten gemiddeld genomen kleinere diameters zien dan die van het takhout van els. Wellicht is els voor andere constructiedelen toegepast.⁵

2.2.3.4 ¹⁴C-datering

Een radiokoolstofdatering op het houtskool bracht een datering aan het licht in de volle middeleeuwen, specifiek 1270 tot 1390 (95,4% probability).⁶

2.2.4 Interpretatie

Door de afwezigheid van een insteek en het grillige metselwerk aan de buitenzijde lijkt het er sterk op dat de fundering werd aangelegd in een kleine bouwput waarbij het metselwerk tegen de zwarte lagen werd geplaatst. De vloer van het gebouwtje lag dus lager dan het toenmalige loopniveau. Dit wijst erop dat we te maken hebben met een ingegraven structuur.

Op de vloer waren bijna uitsluitend resten van verbrande leem en een dik houtskoolrijk laag aanwezig. Op basis van het antracologisch onderzoek is het houtskool afkomstig van een constructie in eiken balken. De houtskoolresten van els zijn afkomstig van takken en wordt gelinkt met vakwerkbouw. De brokken verbrande leem vertoonden duidelijke afdrukken van takken en twijgen. Er is een sterk vermoeden dat de bovenbouw in vakwerk en houten dakspanten afbrandde en op de vloer terecht kwamen. Daarbij mag worden verondersteld dat enkel de fundering (en mogelijk een plint) in baksteen was opgetrokken, en diende als basis voor een klein gebouwtje in vakwerk.

Op basis van de studie van organische macroresten werd tussen het houtskool erg veel verkoalde aarspilsegmenten van rogge gedetermineerd. Deze resten kunnen worden beschouwd als dorsafval. Dit kan erop wijzen dat de ruimte werd gebruikt als graanschuurtje. Er zijn echter geen verkoalde granen gevonden wat betekent dat het schuurtje op het moment van de brand leeg was.

Een ¹⁴C-datering op het houtskool wijst op een datering tussen 1270 en 1390. In deze periode bevond er zich dus op deze locatie een klein schuurtje dat deels ondergronds was opgemetseld in gele bakstenen met een bovenbouw die vakwerkbouw was opgetrokken.

⁵ van Haaster *et al.*, 2025, 41.

⁶ Boudin, 2024; RICH-36166 (M13, S88 - TOST01) : 683±22BP 68.2% probability, 1280AD (53.1%) 1305AD, 1370AD (15.1%) 1380AD & 95.4% probability, 1270AD (64.7%) 1310AD, 1360AD (30.7%) 1390AD

2.3 ANDER MUURWERK IN GELE BAKSTEEN

In vlak 3 werden ten oosten van het kruisvormig gebouwtje nog twee andere stukje metselwerk in gele (en licht roze) baksteen aangetroffen (S39 en S81). Het langste stuk (S39) was één steen breed, drie rijen hoog bewaard en was 1,6m lang. De gebruikte baksteen had een formaat van 28 x 13 x 6 cm. In oorsprong moet deze muur minstens even ver als S81 naar het westen hebben doorgelopen, maar werd hij een deel afgebroken bij de aanleg van een jongere put in rode baksteen. Er waren drie bouwlagen bewaard. De diepte van het metselwerk reikte tot op 20,7m TAW.

Figuur 15. Vlakfoto van restanten van metselwerk in gele baksteen. Bovenaan S39, centraal S81.

Figuur 16. Registratie van vlak 4 bij de aanleg van P601 ter hoogte van de fragmentaire funderingen in gele baksteen S39 en S81.

2.4 OVERIGE KULEN EN LAGEN

Zowel in vlak 3 als vlak 4 werd in het zuidwesten een laag waargenomen lagen (benoemd als S65 en S227) die afweek van de donkere, middeleeuwse. Ze bevatte meer puinbrokken (afkomstig van rode baksteen) en vondsten. Omdat het spoornummer ook werd gebruikt in vlak voor de laag over de volledige werkput, wordt voor een datering enkel de vondsten uit S227 besproken. Het gaat om 15 stukken waarvan 10 in rood baksel, 4 grijze schreven en een stuk steengoed. Daarnaast werd er ook wat glas aangetroffen. Deze vondsten laten toe om de vulling in de late middeleeuwen te dateren, en meer specifiek in de 14de eeuw. Aangezien de beperkte opgraafdiepte, werd dit spoor niet verder onderzocht.

Figuur 17. Vlak 4 ter hoogte van de laag S227. Deze werd doorheen de oudere middeleeuwse gegraven, maar zelf verstoord door de aanleg van de waterput en de kelder.

In het oosten werden in enkelere kleinere putten, tussen verschillende verstoringen door, een reeks sporen geregistreerd (vlak 3). Het ging voornamelijk om meer puinige lagen (S79, S78, S76) die doorheen oudere lagen (S77) zijn uit gegraven. Gezien het ruimtelijk beperkt zicht op deze lagen en het gebrek aan vondsten, was het moeilijk daar enige ander zinvolle interpretatie aan te geven. Een deel van de puinige lagen lijken alvast in relatie te staan met de vele leidingen en de putten in baksteen die er werden aangelegd.

Figuur 18. Oostelijk deel van werkput 6, vlak 3, met enkele puinige lagen tussen een reeks leidingen.

2.5 BAKSTEENSTRUCTUREN UIT DE NIEUWE / NIEUWSTE TIJD

Veel jonger zijn enkele structuren in rode baksteen. Ze werden waargenomen in vlak 1. Het ging zowel om grote kelders, alsook om beerputten en kleine vergaarputten. Gezien hun recentere datering en de voorzien ondiepe graafwerken werden ze enkel in vlak geregistreerd.

Figuur 19. WP6-vlak1. Overzichtsplaan met de structuren in baksteen met spoornummers (projectie op GRB).

2.5.1 Westelijke kelder

In het westelijke deel van werkput 6 werd een volledige kelder vrij gelegd. Deze was 5,4m op 3m met bijkomend een toegangstrap aan de zuidzijde ervan. Vier treden (S14) voorzien van grijze tegels waren bewaard. De keldervloer (S61) bestond uit rode tegels van 20 x 20cm. De keldermuren (S16) waren gelijkmatig opgebouwd (bakstenenformaat 22 x 10,5 x 6 cm). Het metselwerk was opgetrokken met een harde zandige kalkmortel. Binnenin was de kelder afgewerkt met een pleisterlaag. Sporadisch waren enkele kalkverven op de wanden zichtbaar. De noordelijke zijde vertoonde binnenin een extra rij bakstenen die duidelijk in een latere fase werd opgemetseld (V18). Ten noorden van de kelder bevond zich onder meer een afval/beerput (S33), geprangd tussen de keldermuur en het vrijtijds huis.

Figuur 20. Zicht op de westelijke kelder met trap. Op de achtergrond werkput 4 met eveneens enkele funderingsresten.

Figuur 21. Zicht op de westelijke kelder (met trap), de waterput (centraal) en een vergaarputje (rechtsachter) gelegen nabij de voormalige toegangstrap van het vrijetijdshuis.

2.5.2 De oostelijke kelder

In het oosten bevond er zich tegen het vrijetijdshuis een tweeledige kelder (S28, S30, S32). Bij één ervan was het gewelf nog grotendeels bewaard (S31). Het baksteenformaat was 22,5 x 10,5 x 5,5 cm. Het metselwerk gebeurde doormiddel van een kalkmortel. Beide kelderruimtes waren opgevuld met pui (S29). Aangezien in functie van de voorziene werken de kelder niet diende te worden weggehaald, werd besloten niet alle puin weg te halen, maar enkel dat dat nodig was om de contouren goed te zien. Mogelijk betreft het de kelders van de brandweerkazerne die er aanwezig was in de 20ste eeuw.

Figuur 22. Zicht op de tweeledige kelder vanop de voormalige trap van het Vrijetijdshuis. Het gewelf van het meest oostelijke deel (achter op de foto) was nog deels bewaard. Overheen het midden liep een gasleiding.

2.5.3 Waterput

Vlak naast de westelijke kelder bevonden zich de resten van een waterput. Deze ronde structuur (S24) had een buitendiameter van ca. 2m. Het metselwerk verliep taps naar boven en was opgetrokken brokken baksteen (22 x 10 cm) en een bastaardmortel. Er waren duidelijke herstellingen zichtbaar. De vulling, vooral bestand uit grof puin, werd er deels uit gehaald om het metselwerk beter te bekijken. Een deel van het metselwerk gebeurde in grotere blokken witte natuursteen. In vlak 3 en 4 was ook de aanlegtrechter zichtbaar (V73, V74 en S224). Deze doorsnede duidelijk de oudere (middeleeuwse) zware pakketten en een de laag S227.

Figuur 23. Een gemetste waterput ter hoogte van de westelijke kelder.

Figuur 24. Het metselwerk bestond gedeeltelijk uit gerecupereerde witte natuursteenblokken.

2.5.4 Vergaarputten

Wat volgt is een opsomming van (delen van) putten in baksteen. Hierbij is de functie niet steeds gekend. Het kan zowel om beerputten als kleine keldertjes gaan. Ze werden niet verder onderzocht wegens hun recente datering en gezien de focus voornamelijk op de oudere sporen diende te liggen werden ze ook als minder relevant beschouwd.

Spoor S12: Een stukje metselwerk bevond zich tegen de zuidelijke putwand en was opgetrokken met rode baksteen van 22 x 11x 65 en een bastaardmortel. In werkput 8 werd een andere zijde van deze put aangesneden en geregistreerd als S554. De structuur werd niet verder onderzocht.

Spoor 33: Ten noorden van de westelijk grote kelder werden twee kleinere muurtjes van twee stenen breed opgemeten. De ene muur was tegen de buitenzijde van de keldermuur aangebouwd, de tweede stond daar haaks op. Voo het metselwerk zijn bakstenen met formaat 23 x10 x 5 gebruikt en een bastaardmorel. Het gaat om de reste van een kleine afval-/beerput. Dit was duidelijk af te lezen van de donkere laag die tegen de binnenzijde kleefde. Ook het aanzet van het gewelf was nog deels aanwezig (S16). De vulling (S60) bestond voornamelijk uit donkere grond met heel wat grof puin. Uit de sterk puinig vulling werden slechts een scherf in rood aardewerk en een fragment in steengoed gerecupereerd. Het ging duidelijk om een relatief recente opvulling.

Spoor 27: Deze vierkante put van 70 x 60 cm is slechts één steen breed. Het gaat wellicht om een vergaarputje. Het metselwerk die er schuin tegen liep (S25) was mogelijk een gootje die hierop uitkwam. Deze structuurtjes werden niet verder onderzocht gezien hun recentere datering.

Spoor 37 was sterk gelijkaardig aan S27. Het gaat om een eenvoudige vierkante structuur. Deze was deels vergraven door de gasleiding.

In het meest zuidelijke deel werd tussen de vele verstoringen nog enkele muurresten geregistreerd. Ze bevonden zich deels tegen de grens van de werkput en werden dus niet in hun geheel vrij gelegd. Sporen S38 en S45 liggen tegen elkaar aan. Mogelijk gaat het om beerputten. Het metselwerk van S41 bestond in tegenstelling tot S38 en S45 uit slechts een halve steen, maar ook hier ging het wellicht over een vergaar-/beerput. Deze putten werden niet verder onderzocht, enerzijds doordat ze niet dieper zouden worden verstoord, anderzijds omwille van hun recentere datering.

Figuur 25. Beerput S33 ten noorden van de kelder. De aanzet van het gewelf is nog zichtbaar (pijl).

Figuur 26. Put S12/ S554.

Figuur 27. Vergaarputje S27.

Figuur 28. Beerput S41, deels vergraven door een gasleiding.

2.5.5 Interpretatie

De westelijke kelder kan zowat één op één geprojecteerd worden op het gebouw dat op de Atlas der buurtwegen staat ingetekend. Het vormt samen met muurresten in werkput 4 en 8 deel uit van een woning. Op oude foto's is op deze plaats een woonhuis zichtbaar met twee bouwlagen en een zadeldak. Tussen het vrijetijdshuis en het huis liep een klein steegje. Het is de plaats waar een oude beerput werd aangetroffen.

De tweeledige kelder tegen het vrijetijdshuis is daarentegen niet in relatie te brengen met de volumes die zichtbaar zijn op de Atlas der buurtwegen uit 1845. Deze kelders zijn wellicht jonger. Ze kunnen mogelijk in relatie worden gebracht met de brandweerkazerne die hier aanwezig was in de 20ste eeuw.

De kleinere beerputjes ten zuiden van deze kelders liggen parallel met oudere perceelsgrenzen en dateren dus eveneens uit de 19de of 20ste eeuw.

De grote ronde waterput kan voorlopig niet gelinkt worden aan een historische bron of beeldmateriaal. De kans is groot dat deze eveneens in relatie stond met de brandweerkazerne.

Figuur 29. Projectie van het muurwerk op het stadsontwikkelingsplan uit 1854, gebaseerd op het Primitief kadaster uit 1834. De zone van WP6 is omkaderd (AGIV & Provincie West-Vlaanderen, 2014)

2.6 MYSTERIEUZE PALEN

Twee grote palen (S17 en S22) nabij het Vrijetijdshuis werden geïnterpreteerd als onderdeel van een constructie voor het drogen van de brandweerslangen. Een inwoner van Torhout wist de archeologen echter te vertellen dat het eerder om de telefoonpalen ging. In de 19de en 20ste eeuw liepen de telefoonkabels overheen het voormalige stadhuis richting de kerk. Dit kan worden afgeleid uit enkele oude foto's. Twee kleinere stukken paal (S89 en S59) lagen horizontaal ernaast, wellicht zijn deze achtergelaten na afbraak. De palen werden niet bewaard.

Figuur 30. Eén van de verticaal geplaatste palen met twee stukken geprangd tussen de paal en een keldermuur.

Figuur 31. Links: De kerk met op de voorgrond twee telefoonpalen. Rechts: Beeld van de Rijselstraat met op de achtergrond twee met elkaar verbonden palen. Het zijn de restanten van dergelijke palen die ook ter hoogte van het Vrijetijds huis zijn aangetroffen. (Opnamedatum ongekend (www.delcamp.be)).

3 ALGEMENE INTERPRETATIE

Gezien de ondiepe verstoringsdiepte is er maar een beperkt zicht verkregen op het aanwezige archeologisch bodemarchief op deze locatie. De donkere lagen duiden op een geleidelijke accumulatie van grond. Op basis van de vondsten worden ze in de (late) 12de – 13de eeuw gedateerd. Hierdoor kunnen ze in relatie worden gebracht met de periode van de grote bloei waarbij ook het wegdek steeds hoger kwam te liggen (Deel 5, Werkput 10 en 13). Enkele coupes op dit pakket toonde de gefaseerde accumulatie van lagen aan. Plaatselijk konden looppniveaus herkend worden en ook (afval)kuilen die door de sequentie van lagen waren gegraven. De middeleeuwse lagen zijn plaatselijk verstoord of zelf helemaal weggraven door kelders en funderingen uit de nieuwe/nieuwste tijd.

Doorheen deze lagen zijn enkel kleine structuren in metselwerk aangetroffen. Het gaat om twee korte parallelle muurtjes (funderingen?) en een plattegrond van een klein gebouwtje. Deze laatste moet half ondergronds zijn opgebouwd. Op basis van het specialistisch onderzoek van het houtskool en verkoolde organische resten (voornamelijk resten van rogge) wordt de hypothese van een graanschuurtje naar voor geschoven. Op basis van de ¹⁴C-datering kan de constructie op het einde van de 13de eeuw tot de 14de eeuw worden geplaatst. De constructie bestond uit een (ondergrondse) basis van gele baksteen met, gezien de beperkte breedte van deze het metselwerk en de resten van een afgebrande houtconstructie, een bovenbouw in vakwerk.

De overige resten zijn opgetrokken in rode baksteen. Op basis van cartografische bronnen en de studie van kadastrale plannen is het wellicht mogelijk om de resten in detail toe te schrijven aan een bepaalde periode en/of wooneenheid. Dit gebeurde echter niet binnen dit eindrapport omdat de nadruk immers voornamelijk ligt op de periodes waar geen of weinig bronnen voorhanden zijn.

4 BIBLIOGRAFIE

Boudin, M. (2024) *Radiocarbon Dating Report Torhout - Stadskernvernieuwing (TOST01) 2022.14796. 2022.14796*. KIK IRPA.

van Haaster, H., Kooistra, L. I. & Vorst, Y. (2025) *Archeobotanisch onderzoek aan Romeinse en (post)midleleeuwse grondsporen uit de stadskern van Torhout (West-Vlaanderen)*. BIAxiaal 1742. Zaandam: BIAAX Consult, p. 113.

AGIV (2025) Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Grootchalig Referentiebestand (GRB). Beschikbaar op: <http://www.geopunt.be/catalogus/datasetfolder/7c823055-7bbf-4d62-b55e-f85c30d53162>.

AGIV & Provincie West-Vlaanderen (2014) Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Atlas der Buurtwegen Vlaanderen (ca. 1840) Provincie West-Vlaanderen. Provincie West-Vlaanderen. Beschikbaar op: <http://www.geopunt.be>.